

Arbejdsmiljøforskningsfonden ved Det Strategiske Arbejdsmiljøforskningsudvalg

Til Arbejdsmiljørådet

Redegørelse for Arbejdsmiljøforskningsfondens virke i 2018

1. Fondens grundlag og formål

Arbejdsmiljøforskningsfonden blev oprettet i 2003 og finansieret med satspuljemidler, med det formål at støtte forskning og udvikling i arbejdsmiljø for at forebygge og begrænse udstødelse fra arbejdsmarkedet. Fra 2009 blev bevillingen til fonden permanentgjort med en årlig bevilling på ca. 55 mio. kr. Hertil kommer et årligt tilskud til fonden fra Arbejdsmiljørådet på 4-5 mio. kr.

Fonden har hjemmel i tekstanmærkning 115 på finansloven og bekendtgørelsen om Arbejdsmiljøforskningsfonden. Fonden er placeret under beskæftigelsesministeren, og den daglige sekretariatsbetjening og administration varetages af Arbejdstilsynet.

Tabel 1 viser de samlede midler, som er til rådighed fordelt på år:

Tabel 1

	R	B	F	BO1	BO2	BO3
År/mio. kr.	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Finansloven	56,9	54,5	55	55	55	57,1
Rådet	4,2	4,0	4,1	4,1	4,1	4,1
I alt	61,1	58,5	59,1	59,1	59,1	61,2

2. Fondens opslag og uddelinger i 2018

Arbejdsmiljøforskningsfonden består af tre udvalg: Det Videnskabelige Arbejdsmiljøforskningsudvalg (DVU) og Udvalget for Udvikling og Udredning (UUU), som foretager den faglige bedømmelse af ansøgningerne, samt Det Strategiske Arbejdsmiljøforskningsudvalg (DSU), som prioriterer og indstiller, hvilke ansøgninger der skal have støtte. Fonden uddeler, efter ansøgning, midler til forskning og udvikling i arbejdsmiljø. Midlerne uddeles i åben konkurrence. DSU beslutter på grundlag af en forskningsstrategi de konkrete temaer, som fonden ønsker at støtte.

Arbejdsmiljøforskningsfonden havde to ordinære opslag i 2018 med ansøgningsfrist hhv. 1. marts og 3. september med følgende hovedtemaer:

- Psykisk arbejdsmiljø
- Arbejdsulykker
- Muskel- og skeletbesvær
- Virkemidler i arbejdsmiljøarbejdet

Temaerne er valgt, fordi fondens opslag tager udgangspunkt i de tre prioriterede arbejdsmiljøområder samt virkemidler.

Ved den første ansøgningsrunde modtog fonden 44 ansøgninger svarende til et samlet ansøgningsbeløb på 118,2 mio. kr.. 23 af disse ansøgninger blev af DVU og UUU bedømt til at opfylde de forskningsfaglige kvalitetskrav. Der blev ved første runde bevilget i alt 29,4 mio. kr. til 11 projekter.

Til den anden ansøgningsrunde i september modtog fonden 49 ansøgninger svarende til et samlet ansøgningsbeløb på 116,4 mio. kr. 24 af disse ansøgninger blev af DVU og UUU bedømt til at opfylde de forskningsfaglige kvalitetskrav. Der blev ved anden runde bevilget i alt 29,3 mio. kr. til 14 projekter.

Endvidere har der været behandlet et opslag om en ”Litteraturgennemgang om årsager til ufrivillig, førtidig tilbagetrækning fra arbejdsmarkedet” med ansøgningsfrist 1. marts 2018, samt et opslag om en arbejdsmedicinsk udredning om ”sammenhængen mellem belastende og længerevarende stresspåvirkninger på arbejdspladsen og udvikling af psykisk sygdom i form af depression og belastningsreaktion (fraset posttraumatisk belastningsreaktion)” med frist 3. september.

Til opslaget vedr. litteraturgennemgangen modtog fonden én ansøgning, som fik bevilget 1 mio. kr. til gennemgangen. Til opslaget om den arbejdsmedicinske udredning modtog fonden tre ansøgninger, hvoraf den ene fik bevilget 0,7 mio. kr. til udredningen.

Projekterne er kort beskrevet og opdelt på tema i bilaget ’Igangværende projekter 2018’. Desuden er vedlagt bilaget ’Afsluttede projekter i 2018’. De afsluttede projekter er desuden oplistet i afsnit 5. Bevillingerne i 2018 er i tabel 2 fordelt på tema:

Tabel 2 – Bevillinger fra Arbejdsmiljøforskningsfonden 2018

Tema	Antal projekter	Beløb i mio. kr.	Pct. af samlet uddeling
Psykisk arbejdsmiljø	5	14,4	24,5
Virkemidler	11	29,6	50,4
Muskel-skelet	4	8,3	14,1
Ulykker	2	4,7	8,0
Litteraturgennemgang	1	1	1,7
Udredning	1	0,7	1,2
I alt	24	58,7	100,0

Herudover er der i 2018 anvendt ca. 2,7 mio. kr. til administration af fonden, herunder løn, honorering af de faglige udvalgs medlemmer og afholdelse af konference.

3. Status for Arbejds miljø forsknings fonden ved udgangen af 2018

Tabel 3 viser bevillingerne fordelt på samtlige temaer, man har kunnet søge inden for siden fondens start i 2003 og frem til udgangen af 2018. De første to kolonner viser, hvor mange opslag, der har været inden for de enkelte temaer i perioden. Kolonne 3 viser, hvor mange projekter, der har fået støtte inden for hvert tema. Kolonne 4 viser, hvor stort et beløb, der er bevilget inden for hvert tema, mens kolonne 5 viser, hvilken andel det bevilgede beløb udgør af den samlede bevilling.

Som det fremgår af tabellen, er der i denne periode samlet støttet 332 projekter til et beløb på 881,8 mio. kr.

Nogle af projekterne omhandler problemstillinger inden for flere af temaerne. Det gælder især projekterne bevilget inden for temaerne 'psykisk arbejdsmiljø' og 'virkemidler'. Psykisk arbejdsmiljø er med 198,6 mio. kr. i støtte til i alt 75 projekter det største tema både i relation til antal projekter og samlet støtte set over tid. Virkemidler er det næststørste tema, mens muskel- og skeletbesvær er tredjestørst, hvad angår antal projekter og samlet støtte. Fordelingen af midler afhænger naturligvis af, hvor mange gange de enkelte temaer har været slået op, men den afhænger også af, hvor store forskningsmiljøerne er inden for det pågældende tema og dermed hvor mange ansøgninger, fonden modtager inden for hvert tema. Eksempelvis har fonden over årene modtaget væsentligt færre ansøgninger om ulykker end om fx psykisk arbejdsmiljø.

Fonden har i sin strategi over årene også fremhævet behovet for projekter fokuserer på problematikker, der kun kan rummes tværfagligt. Det bør derfor også bemærkes, at en række projekter er tværgående og kombinerer forskellige tematikker på samme tid, f.eks. muskel- og skeletbesvær koblet med psykisk arbejdsmiljø eller andre temaer koblet til virkemidler.

Tabel 3 – Projektbevillinger i perioden 2003-2018

Tema	Opslag 2003-2006	Opslag 2007-2018	Antal projekter	Mio. kr.	Pct. af samlede bevilling
Udstødelse og sygefravær	1		5	24,8	2,8
Ulykker	1	18	34	99,5	11,3
Nye teknologier	1		5	12,6	1,4
Virkemidler	2	17	72	169,0	19,2
Arbejde med mennesker	1		5	17,5	2,0
Mindre virksomheder	1		3	10,5	1,2
Psykisk arbejdsmiljø	2	18	75	198,6	22,5
Muskel-skelet	1	18	49	132,1	15,0
Støj		4	7	22,5	2,6
Nyt arbejdsliv	1	5	17	62,4	7,1
Stoffer og materialer		5	15	45,4	5,1
Luftvejs- og hudlidelser		2	5	13,8	1,6
Epoxy og isocyanater		1	1	3,4	0,4
Viden og handling		2	3	12,7	1,4
Brandfolks helbredsrisici		2	2	5,5	0,6
Litteraturgennemgang		1	1	1,0	0,1
Nanocenter		1	1	30,0	3,4
I alt forsknings- og udviklingsprojekter			300	861,3	97,7
Udredninger			32*	20,5	2,3
I alt støttet			332	881,8	100,0

* Af disse er de fleste arbejdsmedicinske udredninger til brug for Erhvervs sygdomsudvalget

I perioden 2003-2006 blev temaer for fondens opslag delvist bestemt ud fra satspuljeaftalerne i forbindelse med fondens oprettelse og ved satspuljeaftalerne for 2004 og 2005. Fra 2007 og frem til og med 2011 har fonden slået de samme syv brede temaer op. Disse temaer var de fire prioriterede områder (arbejdsulykker, psykisk arbejdsmiljø, muskel- og skeletbesvær og støj) samt de tværgående temaer om virkemidler og nyt arbejdsliv. Desuden var stoffer og materialer medtaget som tema. I udgangspunktet har der været lige mange midler til de syv temaer hvert år: ca. 8 mio. kr. Den faktiske fordeling af støtten er dog sket efter en konkret vurdering af projekternes arbejdsmiljørelevans og kvalitet og hvor mange ansøgninger af tilstrækkelig forskningsfaglig kvalitet, der rent faktisk var indenfor temaet.

Siden 2012 har hovedtemaerne i fondens opslag været de tre prioriterede arbejdsmiljøområder, 'arbejdsulykker', 'psykisk arbejdsmiljø' og 'muskel- og skeletbesvær', samt det tværgående område 'virkemidler indenfor arbejdsmiljøarbejdet' – samt luftvejs- og hudlidelser og epoxy og isocyanater i 2016 og 2017.

Selvom der er fokus på de nævnte temaer, lægger fonden stadig vægt på, at man kan søge støtte til temaer, der går på tværs af de prioriterede områder. Det er således muligt at søge støtte til projekter,

der omhandler f.eks. kønsforskelle, sproglig og kulturel baggrund, alder, unge og nyansatte, korttidsansatte samt udsatte grupper indenfor de prioriterede områder. Det fremgår af de konkrete opslag, hvilke emner fonden er særligt interesseret i at få udforsket, udviklet eller afprøvet.

I tabel 4 ses en oversigt over hvilke typer institutioner, som gennem årene har fået bevilling fra fonden.

Tabel 4 – Samlet støtte i perioden 2003-2018 fordelt på bevillingsmodtager

Ansøgere	Antal bevilgede projekter	Bevilgede midler (mio. kr.)	Gns. bevilget pr. projekt (mio. kr.)	Pct. af samlet bevillingssum
NFA	101	324,6	3,2	38
Arbejdsmedicinske klinikker	92	248,3	2,7	29
Universitetsinstitutter	67	195,6	2,9	23
Rådg. virksomheder	30	74,2	2,5	9
Øvrige	16	22,4	1,4	3
I alt	306	865,1*	2,5	100

* De arbejdsmedicinske udredninger regnes ikke med i denne opgørelse. Se Tabel 3 for den totale bevillingssum.

Støtte til ph.d.'er og postdocs

Fonden besluttede i 2007 at styrke sin indsats for forskeruddannelse på arbejdsmiljøområdet bl.a. ved at muliggøre, at ph.d.-studerende kan søge om midler inden for alle strategiens temaer. Fondens har i 2018 støttet 4 ph.d.'er, og siden 2006 støttet 95 ph.d.'er og 13 postdocs.

4. Ny strategi 2019

Som noget nyt er kemisk arbejdsmiljø blandt de prioriterede hovedtemaer i fondens strategi, fordi der er øget politisk bevågenhed på de helbredsrisici, der er forbundet med kemiske stoffer i arbejdsmiljøet. Hovedtemaerne vil blive uddybet i forbindelse med fondens opslag i 2019, og det vil heraf fremgå, hvilke vinkler og tilgange inden for hvert tema som fonden særligt ønsker at støtte.

Fonden har tidligere støttet forskning i kemisk arbejdsmiljø bl.a. under overskrifterne ”stoffer og materiale”, ”luftvejs- og hudlidelser”, ”brandfolks helbredsrisici” og ”Dansk Center for Nanosikkerhed”.

I den nye strategi er der desuden tilføjet et afsnit om behovet for flere pilotstudier af kortere varighed, som kan afprøve effekten af virkemidler på arbejdsmiljøet. Der er tilføjet et afsnit om behovet for mere viden om virksomhedernes egne tiltag for bedre arbejdsmiljø, hvad enten tiltagene er begrundet i et ønske om bedre medarbejdertrivsel, -helbred, produktivitet eller lavere sygefravær. Og endelig opfordres der i strategien til, at projekterne i videst muligt omfang publiceres i Open Access.

5. Feedback vedr. projektidéer

Det har gennem noget tid været drøftet, hvordan fonden kan få flere originale og nyskabende projekter. De mest originale ansøgninger falder ofte på de faglige kvalitetskrav, fordi projektbeskrivelserne er mangelfulde og ikke redegør tilfredsstillende for projektdesign, dataindsamling, analyse osv.

Fonden har derfor besluttet at tilbyde faglig feedback til potentielle ansøgere, der har originale og relevante projektidéer, men som ikke har erfaring med at designe et studie og udarbejde en projektbeskrivelse, der lever op til kravene i ansøgningsvejledningerne. Det er Udvalget for Udvikling og Udredning (UUU), der giver feedback, og hensigten er at kvalificere projektidéer vedr. udviklingsprojekter med henblik på, at idéerne bliver til egentlige ansøgninger.

Kun institutioner, virksomheder, organisationer, konsortier m.m., der ikke har modtaget bevilling fra Arbejds miljøforskningsfonden de seneste tre år inden fristen for indsendelse, er omfattet af tilbuddet.

I forbindelse med efterårsrunden modtog fonden 4 projektidéer. 2 af dem blev afvist pga. formelle fejl/mangler, mens de 2 øvrige fik faglig feedback fra UUU.

6. Formidlingsaktiviteter

Formidling af forskningsresultater

En væsentlig opgave for fonden er at sikre, at resultater fra de støttede projekter bliver formidlet. Fonden lægger stor vægt på, at projekterne producerer både populær og videnskabelig formidling. Den videnskabelige formidling vil typisk være videnskabelige artikler, conferencebidrag og bogkapitler, mens populærformidlingen vil kunne ske gennem artikler i fagblade og aviser, tv-indslag, sociale medier, blog-indlæg etc.

Det er et krav, at projekterne indeholder en gennemarbejdet formidlingsplan, der tydeligt viser, hvordan projektet tænkes formidlet og gjort tilgængeligt i både et videnskabeligt og et bredere regi med fokus på mulige brugere af projektets resultater. Fonden stiller krav om, at forsknings- og udviklingsresultaterne gøres offentligt tilgængelige med henblik på, at resultaterne kan anvendes som en del af grundlaget for arbejdsmiljøindsatsen. I forbindelse med projektafslutning skal alle projekter således i slutrapporten til fonden vurdere, hvordan projektets resultater på kort og lang sigt kan bidrage til at forbedre arbejdsmiljøet.

Siden 2012 har fonden haft yderligere fokus på forskningsformidling ved at stille skærpede krav til populærformidlingen af forskningsresultaterne. Fonden pålægger således nye projekter, at de ved projektafslutning udarbejder en populærvidenskabelig artikel.

Fonden er til stadighed opmærksom på behovet for formidling og holder sig løbende opdateret med forskellige projekters formidlingstiltag og vurderer, om der på baggrund heraf er grundlag for at stille yderligere krav til formidlingstiltag.

Videncenterets formidling

Samarbejdet med Videncenter for Arbejds miljø er et vigtigt led i formidlingsstrategien. Videncentret formidler de afsluttede projekter i et samarbejde med forskerne. Alle slutrapporterne bliver formidlet som en populærartikel, der bliver publiceret på www.amid.dk og udsendt med VFA's nyhedsbrev. VFA vurderer hver gang, hvilke muligheder der er for formidling af det enkelte projekt. På den baggrund bringes resultaterne af udvalgte projekter også i Magasinet Arbejds miljø og på sociale medier.

Møder med Branchefællesskaber for Arbejds miljø

Sekretariatet har på møder i 2018 præsenteret nye forsknings- og udviklingsprojekter for BFA'erne. Sekretariatet præsenterede et udvalg af projekter, som vurderedes at have relevans for det pågældende BFA.

Fondens årskonference

Temaerne spændte vidt, og diskussionslysten var stor, da 150 deltagere besøgte Arbejdsmiljøforskningsfondens årlige konference den 16. januar 2019. Her blev resultaterne af en række nye og afsluttede forskningsprojekter om arbejdsmiljø præsenteret, og det satte gang i en god og levende debat mellem deltagerne, som bestod af forskere, myndigheder, rådgivere og virksomheder samt repræsentanter fra arbejdsmarkedets parter.

Konferencen vekslede mellem plenumoplæg og sessioner i mindre grupper. I pauserne var der posterudstilling, hvor deltagerne fik mulighed for at høre nærmere om de igangværende projekter, der er støttet af Arbejdsmiljøforskningsfonden. De mundtlige præsentationer er efterfølgende offentliggjort på fondens hjemmeside.

7. Fagligt seminar

DSU afholdt i efteråret et fagligt seminar om kvantitative og kvalitative forskningsmetoder. Oplægsholderne var seniorforsker Anika Liversage og seniorforsker Rasmus Højbjerg Jacobsen, begge fra VIVE. Anika Liversage fortalte om kvalitative metoder til at udforske og blive klogere på fænomener – fx i relation til arbejdspladsen og arbejdsmiljøet. Rasmus Højbjerg Jacobsen fortalte om metoder til måling af effekten af forskellige indsatser samt metoder til at vurdere, om der er evidens for effekten af en given indsats. Foruden DSU deltog en række AT-medarbejdere på seminaret.

8. Forskningsresultater

Der er i 2018 afsluttet følgende projekter:

1. Samspil mellem psykisk arbejdsbelastning og familiemæssige krav. En prospektiv undersøgelse af helbredskonsekvenser, beskyttende faktorer og underliggende mekanismer.
Institut for Folkesundhedsvidenskab, Københavns Universitet
2. Mekanismer bag udvikling af negative sociale relationer på arbejdspladsen og langtidskonsekvenser – et prospektivt registerstudie.
Institut for Psykologi, Københavns Universitet
3. Seksuel chikane i omsorgsarbejdet.
COWI – senere NIRAS
4. Samarbejde om sikkerhed: Differentieret opfattelse af sikkerhed i byggebranchen.
AMK Herning
5. Sikre praktikvirksomheder.
AMK Herning
6. Betydning af fysisk og psykisk arbejdsmiljø gennem arbejdslivet og individuelle ressourcer midt i livet for fastholdelse af seniorer på arbejdsmarkedet.
NFA
7. Forebyggelseskompetence - et nyt virkemiddel på arbejdspladsen.
NFA
8. Tilbage til fysisk krævende arbejde med dårlig ryg. Et prospektivt, kontrolleret interventionsprojekt.
AMK Bispebjerg

9. Virksomhedens ansvar for medarbejdernes fysiske og psykiske sundhed – retlige virkemidler i et forebyggelsesperspektiv.
Juridisk fakultet, Københavns Universitet
10. Har anmeldelsen af en arbejdsbetinget lidelse en effekt på den anmeldte medarbejders helbred og arbejdsmarkedstilknytning?
Institut for Psykologi, Københavns Universitet
11. Effekten af mikropauser under kikkertkirurgi på kirurgers muskel- og skeletbesvær.
Herlev Hospital, Gastroenheden, Center for perioperativ optimering
12. Arbejdsbetinget eksem: Fokus på jobskift, samt implementering af forebyggende tiltag.
Bispebjerg Hospital, Dermatologisk Afdeling
13. Implementering af forebyggende psykosociale indsatser
DTU
14. Forebyggelseskultur i nedrivningsbranchen – udvikling af et virkemiddel til forebyggelse af udsættelse for sundhedsskadeligt støv.
TeamArbejdsliv
15. Styreneksponering og risiko for kræft: En 40 års opfølgingsundersøgelse af ansatte i den danske glasfiberplastindustri.
AMK Aarhus
16. Konsekvenser af erhvervsmæssig eksponering for organisk støv – CODUST. Et opfølgingsstudie blandt danske landmænd og træindustriarbejdere med astma og KOL.
Institut For Folkesundhed, Aarhus Universitet
17. Forebyggelse af arbejdsbetinget eksem – FOREKS.
AMK Bispebjerg
18. Udredning af sammenhængen mellem vold og trusler på arbejdet og udvikling af psykisk sygdom (fraset PTSD).
AMK Bispebjerg
19. Udredning af hvilke erhvervsmæssige belastninger, der kan medføre udvikling af skuldersygdomme
AMK Aarhus

Resuméer af resultaterne fra de afsluttede projekter er vedlagt som bilag til denne redegørelse.

Vedlagt

- ./ Tematiseret liste med igangværende projekter
- ./ Tematiseret liste med projekter afsluttet i 2018
- ./ Slutschemaer for de afsluttede projekter i 2018